

УДК 069.01

Лариса Гайда (м. Кіровоград)

ДРУГИЙ ВСЕУКРАЇНСЬКИЙ МУЗЕЙНИЙ ФЕСТИВАЛЬ ТА АКТУАЛЬНІ АСПЕКТИ РОЗВИТКУ МУЗЕЙНОЇ ПЕДАГОГІКИ

У статті аналізуються сучасні проблеми розвитку музейної педагогіки в Україні, які розглядались під час Другого Всеукраїнського музейного фестивалю.

Ключові слова: освітня функція музею, музейна педагогіка, дитячий музей, дитячий музейний центр, музеї при навчальних закладах.

Сучасні тенденції музейної діяльності в Україні демонструють посилення уваги до активних культурно-освітніх процесів, які залежать від багатьох складових: економічних, соціальних, ідеологічних, ментальних, специфічно регіональних тощо. Враховуючи те, що молодь віддає перевагу сучасним джерелам інформації (Інтернет, мультимедійні видання, віртуальні виставки), музеї прагнуть модернізувати форми залучення відвідувачів. Шукаючи своє місце у сучасному соціокультурному середовищі, вони стають центрами як формального, так і неформального спілкування для всіх категорій населення і, особливо, дітей та студентської молоді.

В Україні 445 музеїв різних профілів і форм власності¹ та 3887 музеїв при навчальних закладах². Вони зберігають безцінну історико-культурну та етнографічну спадщину українського народу, яка має колосальний потенціал для освітньо-виховної діяльності. Музеї, що створені при школах, позашкільних, вищих навчальних закладах, є своєрідними творчими лабораторіями виховання молоді, де на основі особистісно орієнтованих підходів, застосування різних видів практичної діяльності здійснюється формування якостей громадянина України.

Аналіз публікацій показує, що деякі аспекти музейної педагогіки розробляли Т. Белофастова, Н. Ганнусенко, М. Заїрова, Ю. Омельченко; а автори — П. Бурдейний, Л. Велика, Ю. Данилюк, І. Кирсим, О. Костюкова, О. Крук, В. Обозний, І. Пантелейчук, Г. Скрипник, Я. Треф'як торкаються їх побіжно, оскільки досліджували інші питання.

Метою публікації є: визначити актуальні проблеми розвитку музейної педагогіки в Україні на основі музеєзнавчої літератури та за підсумками роботи круглого столу “Музей і

діти”, який відбувся під час Другого Всеукраїнського музейного фестивалю (вересень 2008 року, м. Дніпропетровськ).

Музейна педагогіка як наука та навчальна дисципліна в Україні, на жаль, розвивається не достатньо. Не визначено чітко саме поняття, оскільки як музеєзнавці, так і педагоги, не мають спільної думки щодо предмета, об'єкта, змісту та методології.

Так, на думку педагога І. Козлової “Музейна педагогіка — це інноваційна педагогічна технологія, яка базується на інтеграції суспільно-гуманітарних наук: історії, музеєзнавстві, мистецтвознавстві, природознавстві, культурознавстві, лінгвістиці, соціології, психології, філософії та сприяє розвиткові творчих здібностей учнів”³.

Сучасна західна музеологія демонструє дискусії щодо статусу музейної педагогіки як науки, хоча більшість учених і практиків працюють над розробкою шляхів реалізації освітніх функцій музеїв через запровадження спеціальних програм для різних категорій дітей⁴.

Російські видання презентують активне запровадження і використання інноваційних освітніх технологій у музейній практиці, запроваджуючи оновлені як зміст, так і форми діяльності, відповідно до потреб освітнього середовища. На їх думку музейна педагогіка — це наукова дисципліна, що поєднує елементи музеєзнавства, педагогіки та психології і розглядає музей як освітню систему. Предметом її вивчення є виявлення закономірностей, принципів, методів роботи музею зі своєю аудиторією, а об'єктом — культурно-освітні аспекти музейної комунікації⁵.

З нашої точки зору, музейна педагогіка є міждисциплінарним науковим напрямом, головним завданням якого є залучення потенціалу історико-культурних надбань людства в систему освіти. Перспективною є розробка ме-

тодик роботи з відвідувачами, які змінюють їх роль і позиції у музейно-педагогічному процесі. Основна увага має концентруватись на дитячій та молодіжній аудиторії, а провідною тенденцією — перехід від її епізодичних зустрічей з музеєм до створення багатоступеневої системи музейної освіти.

23–24 листопада 2007 року під час роботи круглого столу “Проблеми і перспективи розвитку музеїв вищих навчальних закладів України” у Державному політехнічному музеї України (директор Н. В. Писаревська) обговорювались проблеми використання потенціалу музеїв в роботі з студентською молоддю⁶.

Плідним стало спілкування працівників музеїв та педагогів під час проведення Всеукраїнських музейних фестивалів. Перший Всеукраїнський музейний фестиваль відбувся 7–12 листопада 2005 року у Дніпропетровську і був присвячений 150-річчю від дня народження Д. Яворницького⁷, Другий — 18 по 22 вересня 2008 року теж на базі Дніпропетровського історичного музею імені Д. Яворницького⁸. У його роботі взяли участь зареєстровані державні, громадські, приватні музеї (усіх профілів) та галереї; заклади культури, освіти, виставочні фірми, які здійснюють експозиційну діяльність у галузі культури та займаються дизайнерськими роботами (всього 108 закладів).

Мета і завдання фестивалю: сприяння подальшому розвитку музейної справи, відродженню народних традицій і соціалізації музеїв у розмаїтому поліетнічному світі сьогодення; створення моделі музею III тисячоліття шляхом визначення прогресивних тенденцій, використання комп’ютерних технологій, узагальнення досвіду фахівців та його поєднання із зацікавленнями та запитамі суспільства; виховання патріотизму, національної гідності, поваги до віковичних культурних традицій українського народу і національних меншин, що населяють Україну⁹.

Основу фестивалю становили конкурси: музейних міні-експозицій на тему “Міжетнічні зв’язки і паралелі в народній культурі”, музейних наукових та рекламних видань, мультимедійних і аудіовізуальних програм, рекламно-просвітницьких акцій. Поза конкурсом для учасників було організовано: покладання квітів до могили і пам’ятника Д. І. Яворницького та презентація виставки у його меморіальному будинку-музеї, музейне свято просто неба “Чисті джерела”, круглі столи

“Музей і діти” і “Музей і туризм: реалії та перспективи”, екскурсії по місту та нічний сеанс в музеї “Людина і степ”, прес-конференції з учасниками та організаторами фестивалю тощо.

Загалом зібрання, завдяки плідному професійному спілкуванню та обміну досвідом, продемонструвало певний сучасний зріз розвитку музейної справи в державі та музейно-педагогічних технологій зокрема.

Круглий стіл “Музей і діти: дитячі програми, дитячий музей, дитячий музейний центр (сьогодення і перспективи)” відбувся 22 вересня 2008 року. У його роботі взяли участь як представники закладів культури (Дніпропетровського історичного музею ім. Д. Яворницького, Чорноморського історико-краєзнавчого музею Автономної Республіки Крим, Миколаївського обласного краєзнавчого музею, Львівського музично-меморіального музею Соломії Крушельницької, Нетішинського міського краєзнавчого музею, Донецького краєзнавчого музею, 2 обласних художніх музеїв з Донецька та Чернівців), так і установ освіти (міжшкільного екологічного центру м. Дніпродзержинська, школи-дитячого садочка “Кияночка”, Кіровоградського обласного інституту післядипломної педагогічної освіти імені Василя Сухомлинського).

Таким чином, при обговоренні питань на круглому столі були представлені всі регіони України, що дає можливість для узагальнення і виокремлення сучасних актуальних проблем співпраці науковців з представниками музеїв та навчальних закладів.

У творчих спільних напрацюваннях працівників музеїв та педагогів можна чітко визначити два напрями. **Перший — це форми роботи на базі музеїв:** дитячий музей, дитячий музейний центр, експозиції з історії дитинства (наприклад, Музей іграшки), творчі музейні студії та гуртки, тематичні екскурсії, святкові народознавчі акції, майстер-класи, круглі столи для учасників предметних олімпіад, брейн-ринги з обдарованими дітьми, творчі лабораторії молодих дослідників, зустрічі з письменниками, театралізації історичних подій та літературних творів, мультимедійні проекти, створення мультфільмів, освітні програми музею “Музей для дошкільнят”, “Музей для школи”; **другий — на базі навчальних закладів** (дитячі садки, школи, позашкільні та вищі навчальні заклади): система тематичних занять, дидактичні

ігри, ілюстрації творів письменників, перспективні освітні програми, конкурси наукових робіт (спільно з Малою Академією наук), етнографічні музейні уроки, Дні і Тижні музею у школі, пересувні виставки, семінари, тренінги тощо.

У ході діалогу учасників круглого столу були визначені актуальні проблеми розвитку музейної педагогіки в Україні:

Організаційні: музеї і навчальні заклади знаходяться у різних сферах відання, відсутні науково-методичні центри координації їх діяльності, які б забезпечували міждисциплінарні зв'язки, спілкування та обмін досвідом спеціалістів різних профілів, здійснювали моніторингові дослідження, обґрунтовували та пропонували зміни до діючої нормативно-правової бази.

Теоретико-методологічні: актуальними і затребуваними сучасним суспільством є наукові дослідження, які б ґрунтовно аналізували процес становлення музейної педагогіки як комплексної науки, формували основні питання її теорії та забезпечували процес впровадження досягнень музеезнавства, педагогіки, психології, соціології, культурології у практику через перспективні технології реалізації освітньої функції музею.

Інформаційні: про потенційні можливості музейних збірань, які не тільки демонструються в експозиціях, а зберігаються у фондах, що мало відомо педагогам. Тому важливо презентувати та широко популяризувати їх усіма можливими шляхами, у тому числі, викорис-

товуючи сучасні інформаційні технології та міжвідомчі організаційні, методичні та навчальні заходи.

Кадрові: існуюча система підготовки фахівців, як музеезнавців, так і педагогів, не приділяє достатньої уваги особливостям роботи з дітьми. Запровадження спеціальних тренінгів і семінарів (за аналогією проекту “Матра”), могли б розширити можливості співпраці музеїв і закладів освіти.

Навчально-методичні: вкрай потрібні — музеезнавча навчально-методична література; Всеукраїнські та регіональні освітні проекти, як, наприклад, розроблена І. М. Медведєвою програма “Музей для студентської молоді”¹⁰; розробка та апробація методик співпраці навчальних закладів і музеїв; створення практичних центрів з музейної педагогіки.

Отже, за відсутності в Україні науково-методичного центру у галузі музеезнавства та музейної педагогіки, питання їх розвитку порушують в основному не науковці, а практики, яким доводиться щоденно враховувати соціокультурологічні реалії сьогодення. Тому доцільним є проведення науково-практичної конференції на загальноукраїнському рівні з проблем музейної педагогіки, яка б визначила стан, проблеми і перспективи її розвитку та започаткувала формування української наукової школи музейних педагогів; створення при музеях спільних науково-методичних об'єднань працівників музеїв і педагогів, які б розробляли та впроваджували регіональні музейно-освітні програми.

Джерела та література

- 1 Другий Всеукраїнський музейний фестиваль “Музеї у сучасному поліетнічному світі”: каталог учасників / [упор. Н. І. Капустіна, В. М. Бекетова, Ю. М. Малієнко]. — Дніпропетровськ, 2008. — С. 8.
- 2 Наказ Міністерства освіти і науки України від 05.05.2008 № 368 “Про підсумки проведення огляду музеїв при навчальних закладах, які перебувають у сфері управління Міністерства освіти і науки України”.
- 3 Козлова І. В. Музейна педагогіка як засіб громадянського виховання учнів / І. В. Козлова // Завуч. — 2006. — № 15. — С. 2–6.
- 4 Вайдахер Ф. Загальна музеологія: Посібник / Ф. Вайдахер. — Львів: Літопис, 2005. — С. 411.
- 5 Музейная педагогика: из опыта методической работы / [Под ред. А. Н. Морозовой, О. В. Мельниковой]. — М.: ТЦ Сфера, 2006. — 416 с.; Столяров Б. А. Музейная педагогика: история, теория, практика: Учеб. пособ. для студентов / Б. А. Столяров. — М.: Высшая школа, 2004. — 216 с.; Юхневич М. Ю. Я пове-ду тебя в музей: учебное пособие по музейной педагогике / М. Ю. Юхневич. — М.: Рос. институт культурологии, 2001. — 224 с.
- 6 Матеріали 2-го Круглого столу “Проблеми і перспективи розвитку музеїв ВНЗ України”. Тези доповідей. / В авт. ред. — 23–24 лист. 2007 р. — К.: Державний політехнічний музей України, 2007. — 92 с.

- 7 Другий Всеукраїнський музейний фестиваль “Музеї у сучасному поліетнічному світі”: каталог учасників / [упор. Н. І. Капустіна, В. М. Бекетова, Ю. М. Малієнко]. — Дніпропетровськ, 2008. — С. 2.
- 8 Там само. — С. 9.
- 9 Там само. — С. 8–9.
- 10 Український музей при навчальному закладі: історія і сучасність: матеріали обласної науково-методичної конф., 4–5 верес. 2007 р., Кіровоград. / Ред. Л. А. Гайда. — Кіровоград: видавництво КОІШО імені Василя Сухомлинського, 2008. — С. 130–131.

Лариса Гайда

Второй Всеукраинский музейный фестиваль и актуальные аспекты развития музейной педагогики

В статье исследуются современные проблемы развития музейной педагогики в Украине, которые рассматривались на Втором Всеукраинском музейном фестивале.

Ключевые слова: образовательная функция музея, музейная педагогика, детский музей, детский музейный центр, музеи при учебных заведениях.

Larisa Gayda

Second Allukrainian museum festival and actual aspects of development of museum pedagogics

The modern problems of development of museum pedagogic in Ukraine are explored in the article, which were discussed on the Second Ukrainian museum festival.

Key words: educational function of museum, museum pedagogic, child's museum, child's museum center, museum at educational establishment.

